

Освіта ХХІ століття

Школа майбутнього – сучасна модель розвитку навчального закладу

Світлана КИРИЛЕНКО,

кандидат педагогічних наук, начальник відділу інноваційної діяльності та дослідно-експериментальної роботи Інституту інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки України

За роки незалежності в Україні створено законодавче поле для успішної діяльності освітніх закладів усіх типів і форм власності. Невпинний розвиток вітчизняної наукової педагогічної думки, наполеглива й самовіддана праця педагогів-практиків стали міцним підґрунтям для створення педагогічних систем нового якісного рівня. Їх запровадження в життя надає змогу відповідно до мети Національної стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року сприяти інноваційним процесам щодо підвищення доступності якісної, конкурентоспроможної освіти для громадян України в контексті вимог інноваційного сталого розвитку суспільства, кожного громадянина, а також забезпечення особистісного розвитку людини на основі її індивідуальних задатків, здібностей, потреб через навчання впродовж життя.

Характерним прикладом таких педагогічних систем – є робочі проекти, що апробуються і впроваджуються в життя навчальними закладами – переможцями конкурсу-захисту на кращу модель навчального закладу «Школа майбутнього» (Наказ МОНмолодьспорту України від 18 січня 2011 року №33 «Про підсумки проведення конкурсу-захисту на кращу модель навчального закладу «Школа майбутнього» серед педагогічних працівників загальноосвітніх навчальних закладів комунальної форми власності»).

Серед багатьох позитивних прикладів роботи з розбудови моделі Школи майбутнього відзначимо досвід експериментального навчального закладу всеукраїнського рівня – Бердянської гімназії №1 «Надія». У 2006 р. було прийнято трирічну програму його розвитку, а за результатами моніторингу першого року реалізації проекту виявлено, що становлення більшості пріоритетних напрямів діяльності гімназії потребує постійних регуляційних і корекційних заходів. Водночас стало зрозуміло, що налагоджені зв'язки між іншими традиційними компонентами навчально-виховного процесу втратили актуальність і потребують розвитку, змін та оновлення.

Ці самі аналітико-діагностичні відстеження стали основою відкоригованого й оновленого варіанту комплексної програми розвитку гімназії «Від компетентнісної освіти – до здорового способу життя», що реалізується з 2009 р. (Наказ МОН України від 25

грудня 2008 року №1203 «Про проведення дослідно-експериментальної роботи на базі гімназії №1 «Надія» м. Бердянська Запорізької області»).

Від самого початку цієї роботи програма розвитку «Від компетентнісної освіти – до здорового способу життя» уявлялася як творче портфоліо, що забезпечує:

- селекцію проектів, спрямованих на досягнення тактичних та стратегічних цілей розвитку гімназії;
- збалансованість між короткочасними та довгостроковими програмами і проектами, ризиками й ефективністю;
- моніторинг процесу планування і виконання обраних для реалізації програм та проектів;
- аналіз ефективності творчих проектів і пошук шляхів підвищення їх ефективності;
- ухвалення рішення про введення нових або розширення змісту вже діючих проектів, закриття малоефективних;
- стабільний механізм управління портфелем проектів;
- доступність інформації з проблем запровадження й управління портфелем проектів.

Програма розвитку закладу [3] охоплює проекти, мета яких – розбудова структурних компонентів Школи як системи:

- «Діяльність освітньої системи гімназії щодо реалізації принципів державно-громадського управління»;

- «Кадри»;
- «Гімназія – ресурсний центр розвивального та профільного навчання міста»;
- «Комунікативна компетентність – системоутворювальний фактор профільного навчання»;
- «Формування загальнонавчальних умінь і навичок у контексті розвивального навчання»;
- «Наступництво в навчанні і вихованні»;
- «Модель інформатизації освітнього простору»;
- «Виховна система гімназії»;
- «Імідж гімназії»;
- «Громадянське й патріотичне виховання гімназистів»;
- «Художньо-естетичне виховання»;
- «Соціально-психологічний супровід моделі «Школа майбутнього»»;
- «Обдарованість» тощо.

Досвід їх виконання став основою розроблення й реалізації довготривалих ключових проєктів: «Я – вчитель», «Я – гімназист», «Ми – команда».

Постає запитання: з чим пов'язане визначення такої структури програми розвитку навчального закладу? Насамперед воно зумовлене підсумками широкомасштабних п'ятирічних моніторингових відстежень процесу розвитку гімназії, які дали підстави стверджувати:

- створено належні умови для успішного функціонування моделі «Школа майбутнього» як цілісної соціально-педагогічної системи, забезпечено ефективні зв'язки між усіма її підсистемами й учасниками навчально-виховного процесу;
- гарантовано сприятливі умови для фізичного, інтелектуального, психічного та соціального розвитку особистості учнів, опанування ними ключових компетентностей на високому рівні відповідно до їхніх потенціальних пізнавальних можливостей;
- розроблено й апробовано алгоритм взаємодії педагогів і учнів у визначеному часі та просторі;
- на основі комплексних діагностично-корекційних заходів впроваджено систему управління пізнавальною діяльністю учнів на певних навчальних заняттях у 5-х, 9-х та 11-х класах;
- забезпечено зростання рівня професійної компетентності вчителів гімназії;
- створено належні умови для особистісного розвитку гімназистів з урахуванням їхніх досягнень;
- налагоджено міцні зв'язки з батьками, позашкільними закладами й установами для подальшого навчання, виховання та соціалізації гімназистів.

Водночас визначено і проблемні питання, які заважали оптимальному формуванню навчально-виховного процесу гімназії як цілісної системи, з огляду на що постала потреба:

- доопрацювати зворотні зв'язки між усіма компонентами підсистем;
- досягти високого рівня професійної компетентності вчителів;
- стабілізувати навчально-виховний процес гімназії в оптимальному режимі на основі

інтеграції валеологічних знань та інноваційних здоров'язбережувальних педагогічних технологій;

- розвивати зворотні зв'язки із закладами-супутниками як основу становлення системи учнівського самоврядування;
- оптимізувати систему освітнього моніторингу для адекватного оцінювання динаміки та стану оздоровчої функції навчально-виховного процесу гімназії;
- координувати управління пізнавальною діяльністю учнів на всіх рівнях навчально-виховного процесу.

Отже, можна зробити висновок, що практично кожний модуль педагогічної системи гімназії потребував доопрацювання, постійної корекції та регуляції. Тому тематика розділів, концептуальний зміст програми розвитку гімназії та проєктів були орієнтовані насамперед на досягнення цілісності педагогічної системи.

З огляду на це зазначимо, програма і проєкти розробляються з урахуванням специфічних умов і навчально-виховних завдань освітнього закладу, а науково-системний підхід до визначення концептуальної частини кожного пріоритету розвитку навчально-виховного процесу зменшує ризики відхилення від його основної мети. Водночас застосування технології управління проєктами створює можливість швидкої відмови від неперспективних і неефективних напрямів діяльності для створення нових проєктів або їх дотермінового завершення в разі досягнення конкретної стабільної результативності тощо [4].

У цьому контексті розглядаються технології управління моделлю «Школа майбутнього», на основі яких розв'язуються не лише педагогічні завдання сучасного навчального закладу, а й ті, що постають у процесі його розвитку на шляху досягнення кінцевої мети – **побудувати цілісну організаційно-освітню систему навчального закладу, орієнтовану на створення міцних зв'язків між усіма учасниками навчально-виховного процесу.**

Які саме зміни та спосіб розбудови пропонує модель «Школа майбутнього»? Насамперед створюється освітньо-інформаційний простір, орієнтований на реалізацію соціально значущої та особистісно успішної діяльності кожного гімназиста, що забезпечує високий рівень конкурентоспроможності, можливість інноваційної діяльності навчального закладу за такими напрямками:

- оновлення змісту освіти за стратегічними орієнтирами (цільові підпрограми «Громадянське виховання і соціалізація особистості», «Психолого-педагогічне супроводження Школи майбутнього», «Комунікативна компетентність – системоутворювальний фактор профільного навчання»); інтегровані спецкурси, що поєднують як одно-, так і різноспрямовані предмети в урочній та позакласній діяльності; елективні курси, що забезпечують поглиблення і розширення когнітивного поля предмета, а також надають можливість для вибору форм

власної діяльності на основі індивідуального освітнього маршруту) [1];

– упровадження нових педагогічних технологій, методів, форм, прийомів, засобів (проекти «Модель інформатизації освітнього простору», «Формування загальнонавчальних умінь і навичок», інформаційні технології, розвиток критичного мислення, продуктивні та комунікативні технології, рейтингові модульні методики, технологія проектів як метод творчої самореалізації, проектування діяльності, інтегративний підхід у навчанні, індивідуальне й диференційоване навчання тощо);

– організація навчально-виховного процесу на основі соціально-економічного, соціально-філологічного й інформаційно-технологічного спрямування шляхом забезпечення єдності змісту базисних і навчальних галузей з обов'язковими предметами гімназії відповідно до її Статуту та предметами за вибором, що дає можливість зробити особистий вибір допрофільного, а потім і профільного навчання як основи професійного самовизначення (підпрограми «Я – гімназист», «Обдарованість»);

– зміна технології управління на основі програмно-цільового управління (проекти «Діяльність системи освіти гімназії №1 «Надія» з реалізації принципів державно-громадського управління», «Наступність навчання і виховання», «Здоров'я – через освіту»).

Зважаючи на соціальне замовлення, формулюються вимоги до якості освітнього процесу в гімназії у вигляді моделі особистості випускника. Її основними характеристиками є рівень оволодіння гімназійною підготовкою, що визначається набуттям компетентностей ціннісного самовизначення й соціалізації, тобто вмінням почуватися впевнено в умовах високої динаміки соціально-економічних, політичних та інших змін у сучасному суспільстві.

Окреслені пріоритети та ґрунтовний практичний досвід педагогів гімназії дозволяють на програмному рівні вирішувати проблему формування ключових освітніх компетентностей, ціннісного

самовизначення, соціалізації гімназистів, становлення конкурентоспроможної особистості випускників закладу на концептуальних засадах підпрограм «Я – гімназист» та «Ми – команда».

Під час реалізації таких проектів можливі певні ризики:

– інноваційні ініціативи повною мірою не забезпечуються науково-методичними розробками та фінансуванням;

– професіоналізм педагогічного колективу не завжди відповідає вимогам освітньої місії, що призводить до значних ергономічних та хронологічних витрат й підвищує ризики та знижує темпи інноваційної діяльності;

– відсутні розробки науково обґрунтованих валідних загально визначених параметрів, критеріїв, атрибутивних показників, за якими можна порівнювати педагогічні системи.

Типовими ускладненнями реалізації проектів є:

– кадрові (недостатній рівень підготовки і обмежена кількість фахівців, готових до викладання інтегрованих предметів, що надає можливість учням отримувати нову інтегровану якісну освіту, яка відповідає міжнародним стандартам);

– науково-методичні (повільність створення інтегрованих навчальних програм, хронічне моральне відставання інформаційно-технологічного обладнання тощо);

– матеріальні (залучення додаткових джерел фінансування, оскільки бюджетне не задовольняє потреби освітньої установи щодо освітніх ініціатив).

Базова факторно-критеріальна модель «Функціонування моделі Школи майбутнього» певною мірою розкриває структуру, зміст пріоритетів та індикатори оцінювання процесів, що відбуваються в педагогічній системі за результатами реалізації різних проектів [2] (див. табл. 1). Групове експертне оцінювання допомагає визначити через атрибутивні показники якість виконання тих чи інших заходів, передбачених проектами, і спрогнозувати загальний розвиток системи та її підрозділів.

**Базова факторно-критеріальна модель
«Функціонування Школи майбутнього».
Модуль «Управління»**

Фактор. Назва проекту	Зміст інноваційних змін	Критерії I рівня	Вхід	Вихід
			Навчальні роки	
			ГЕО, %	ГЕО, %
Діяльність системи освіти гімназії з реалізації принципів державно-громадського управління	Модернізація структури та інтеграція оновленої системи управління в освітній процес закладу	Рада гімназії		
		Рада батьків		
		Рада гімназистів		
		Робота з молодими педагогами		
		Робота з педагогами-ветеранами		
		Громадська робота		
Середня оцінка виконання заходів проекту				
Здоров'я – через освіту	Збереження фізичного, психічного, духовного й соціального здоров'я учнів	Стан фізичного здоров'я гімназистів		
		Валеологічна культура вчителів		
		Валеологічна культура батьків		
		Валеологічна культура учнів		
		Валеологічна взаємодія учнів – батьків – учителів		
Середня оцінка виконання заходів проекту				
Психолого-педагогічне супроводження Школи майбутнього	Комплекс нормативно-правових, організаційних і методичних заходів, спрямованих на забезпечення вирішення завдань соціально-психологічної підтримки	Психологічний клімат в учнівському колективі		
		Психологічний клімат у педагогічному колективі		
		Оптимальний розклад та розподіл домашнього завдання		
		Регулярність медичних обстежень учнів, стан соматичного здоров'я		
		Консультаційна допомога психолога		
		Моніторинг психічних особливостей розвитку гімназистів		
		Профілактика шкідливих звичок		
		Сприяння соціалізації гімназистів		
Середня оцінка виконання заходів проекту				

Модуль «Навчання»

Фактор. Назва проекту	Зміст інноваційних змін	Критерії I рівня	ГЕО, %	ГЕО, %
Формування загальнонавчальних умінь і навичок	Розвиток загальнонавчальних умінь і навичок – підґрунтя для успішного запровадження компетентнісного навчання	Рівень сформованості ЗУН в учнів 5-х, 9-х, 11-х класів		
		Рівень навчально-інформаційних умінь учнів		
		Рівень навчально-логічних умінь учнів		
		Рівень комунікативних умінь учнів		
Середня оцінка виконання заходів проекту				
Комунікативна компетентність – системоутворювальний фактор профільного навчання	Розвиток мовної особистості вчителів і формування інформаційно-комунікативної культури учнів	Рівень володіння вчителем державною мовою		
		Культура спілкування вчителів у інтернет-просторі		
		Культура спілкування учнів у інтернет-просторі		
		Рівень розвитку мовної особистості учня		
		Культура міжособистого спілкування у системі «вчитель – учень – батьки»		
Середня оцінка виконання заходів проекту				

Модель інформатизації освітнього простору гімназії	Охоплення всіх учасників освітнього простору ІКТ	Рівень володіння ІКТ учителями		
		Рівень володіння ІКТ учнями		
		Ступінь інтеграції ІКТ у навчально-виховний процес закладу		
		Інтенсивність роботи сайту закладу		
Середня оцінка виконання заходів програми				
Обдарованість	Забезпечення сприятливих умов для особистісного розвитку обдарованих і здібних дітей	Ефективність організаційно-освітньої моделі роботи з обдарованими учнями		
		Рівень психологічного забезпечення		
		Динаміка показників результативності роботи з обдарованими учнями		
Середня оцінка виконання заходів проекту				
Наступництво в навчанні та вихованні	Створення умов для самовираження учнів початкових класів та гімназистів, попередження «ризиків» адаптаційного періоду	Дотримання вчителями єдиних вимог щодо оцінювання, організації та проведення занять і позакласних заходів		
		Рівень фізичної, психічної, навчальної та соціальної адаптації в учнів 1-х, 5-х, 10-х класів		
		Взаємодія між учителями з наступності		
		Проведення рефлексивних контрольних робіт у 4–5-х та 9–10-х класах		
Середня оцінка виконання заходів проекту				

Модуль «Виховання»

Фактор. Назва проекту	Зміст інноваційних змін	Критерії I рівня	ГЕО, %	ГЕО, %
Виховна система гімназії	Основні напрями виховної роботи гімназії, орієнтовані на формування особистості випускника	Рівень вихованості гімназистів		
		Рівень сформованості знань про наслідки шкідливих звичок		
		Рівень інтеграційних процесів інноваційної діяльності		
		Профорієнтаційна визначеність випускника		
Середня оцінка виконання заходів проекту				
Громадянське виховання та соціалізація особистості	Формування в учнів свідомої соціальної активності й певної громадянської позиції	Рівень соціалізації випускників		
		Ступінь розвитку системи учнівського самоврядування		
		Наявність цільових соціальних проєктів та ініціатив		
Середня оцінка виконання заходів проекту				
Художньо-естетичне виховання	Розвиток культурологічного середовища гімназії з метою формування в учнів чуття мінливого світу, в якому науковій образи поєднуються з художнім баченням як спосіб збагнення й знаходження культури	Рівень сформованості музичної культури		
		Рівень творчих досягнень учнів у сфері музичного мистецтва		
		Рівень сформованості культури розуміння образотворчого мистецтва		
		Рівень сформованості національних основ декоративно-ужиткового мистецтва		
		Результати участі гімназистів у виставках, конкурсах, творчих звітах		
Середня оцінка виконання заходів проекту				

Модуль «Методичне забезпечення»

Фактор. Назва проекту	Зміст інноваційних змін	Критерії I рівня	ГЕО, %	ГЕО, %
Я – учитель	Підготовка педагогів до роботи в інноваційному режимі	Рівень готовності до роботи в оновленому режимі		
		Якість педагогічної діяльності		

		Результативність самоосвіти: участь у конкурсах, конференціях, виставках, публікації, презентації досвіду тощо		
Середня оцінка виконання заходів проекту				
Я – гімназист	Підготовка гімназистів до саморозвитку, самоосвіти, самовиховання в мінливих умовах сучасного життя	Уміння адекватно оцінювати себе та інших		
		Рівень володіння засобами культурного захисту від несправедливості, вміння відстоювати власну позицію		
		Рівень навичок долати конфлікти		
		Рівень сформованості ключових компетентностей випускників		
Середня оцінка виконання заходів проекту				
Ми – команда	Організація активної взаємодії між усіма учасниками освітнього процесу як команди однодумців	Демократичний стиль взаємодії між усіма учасниками освітнього процесу		
		Уміння вчителів і учнів працювати у команді		
		Ступінь запровадження технології КТС		
		Ступінь розвитку взаємодії в органах учнівського самоврядування		
		Результативність учнівської командної взаємодії		
		Результативність командної взаємодії вчителів		
Середня оцінка виконання заходів програми				

Модуль «Громадсько-педагогічні зв'язки»

Фактор. Назва проекту	Зміст інноваційних змін	Критерії I рівня	ГЕО, %	ГЕО, %
Імідж гімназії	Підвищення рейтингу гімназії серед учнів, батьків, учителів, соціальних партнерів	Наявність власного стилю закладу		
		Регулярність оновлення газети і сайту навчального закладу		
		Рівень задоволеності навчанням у гімназії учнями		
		Рівень задоволеності роботою в гімназії вчителями		
		Рівень задоволеності батьків навчальними послугами гімназії		
		Оцінювання діяльності гімназії громадянськістю міста, регіону, держави		
Середня оцінка виконання заходів проекту				
Гімназія – ресурсний центр із розвивального та профільного навчання	Розробка моделі організації мережі надання консалтингових послуг з проблем розбудови педагогічних систем	Постійно діючий семінар «Школа культури здоров'я – Школа майбутнього» для директорів шкіл та їх заступників, слухачів курсів підвищення кваліфікації та всіх освітян регіону		
		Взаємодія із школами-супутниками		
		Поширення інноваційного досвіду гімназії		
		Рівень комп'ютеризації навчального закладу		
		Ступінь сформованості інтернет-ресурсів		
Середня оцінка виконання заходів проекту				

Література

1. Даутова О.Б. Самоопределение личности школьника в профильном обучении: учебно-метод. пособ. / Под ред. А.П. Тряпиценой / О.Б. Даутова. – СПб.: КАРО, 2006 – 352 с.
2. Кириленко С.В. Моніторинг Школи культури здоров'я / С.В. Кириленко, О.М. Михайлов, Є.М. Павлютенков, В.П. Сергієнко. – Харків: Основа, 2008. – 176 с.

3. *Мармаза О.І.* Інноваційні підходи до управління навчальним закладом / О.І. Мармаза. – Х.: Основа, 2004. – 240 с.
4. *Матвеев А.А.* Модели и методы управления портфелями проектов / А.А. Матвеев, Д.А. Новиков, А.В. Цветков. – М.: ПМСОФТ, 2005. – 206 с.

Анотації

Світлана КИРИЛЕНКО

Школа майбутнього – сучасна модель розвитку навчального закладу

У статті охарактеризовано основні пріоритети розбудови освітнього процесу в межах реалізації моделі «Школа майбутнього». На основі досвіду діяльності гімназії №1 «Надія» м. Бердянська обґрунтовано доцільність використання різнопланових проектів для виконання завдань програми розвитку навчального закладу. Доведено, що застосування проектного підходу забезпечує позитивні перетворення у модулях педагогічної системи та об'єктивні умови виведення освітнього процесу гімназії на якісно новий рівень.

Ключові слова: модель «Школа майбутнього», програма розвитку «Від компетентнісної освіти – до здорового способу життя!», проекти, ризики, факторно-критеріальний аналіз.

Светлана КИРИЛЕНКО

Школа будущего – современная модель развития учебного заведения

В статье охарактеризованы основные приоритеты развития образовательного процесса в рамках реализации модели «Школа будущего». На основе опыта работы гимназии №1 г. Бердянска обоснована целесообразность использования разноплановых проектов для выполнения задач программы развития учебного заведения. Доказано, что применение проектного подхода гарантирует позитивные преобразования в модулях педагогической системы и объективные условия выведения образовательного процесса в гимназии на качественно новый уровень.

Ключевые слова: модель «Школа будущего», программа развития «От компетентностного образования – к здоровому образу жизни», проекты, риски, факторно-критериальный анализ.

Svitlana KYRYLENKO

School of the future is the modern model of the educational establishment's development

The article represents the characteristic of the main priorities of the educational process development within the realization of the model «School of the future». Highlights its goals, objectives of many-sided projects' usage for the fulfillment of the tasks dealing with the gymnasium's development programme. Evidently, the project approach usage gives its arguments for positive changes in the modules of pedagogical system and creates objective conditions for the leading out of the gymnasium's educational process to the new quality level.

Keywords: model of «School of the future», development programme «From the competent education to the healthy lifestyle», projects, ventures, factor-criteria analysis.

Відгуки учасників проекту

З гордістю могу сказати, що моя донечка вже п'ятий рік навчається в найкращому, на наш погляд, навчальному закладі – Бердянській гімназії №1 «Надія». Гімназія є своєрідним центром, де плекають національну еліту України. Вона має все необхідне для наших дітей – просторі класні кімнати, затишну їдальню і бібліотеку, до якої поспішають за цікавими книжками, комп'ютерні класи, обладнані найсучаснішою технікою.

В гімназії працює прекрасний колектив педагогів. Вони віддають не лише свій розум і талант, а й свою душу, щоб сіяти мудре, добре, вічне в серці кожної дитини!

Попереду в моєї дитини ще шість років навчання. І я дивлюся в майбутнє з оптимізмом і радістю від того, що вона в надійних руках. Я впевнена, закінчивши гімназію, моя донечка здобуде якісну, сучасну освіту. Звичайно, роки навчання – дуже важлива і відповідальна, але водночас і прекрасна пора, особливо якщо тобі пощастило з учителями, як нашій родині з гімназією №1 «Надія»!

*Оксана УСЕНКО,
мама учениці 5-го класу*

